

"ויקחו אליך פרה אדומה"

הקשר הנפלא בין פרה אדומה שהיא תורה שבעל פה לחטא העגל שהיה פגם במשה ראש מקבלי תורה שבעל פה

"וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר, ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו". ופירש רש"י: "כי בושש משה, כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו".

נמצא לפי זה כי אם היו ישראל מאמינים אמונה פשוטה בדברי משה רבינו, שהבטיח להם שיבוא בסוף ארבעים יום, ואם עדיין לא בא סימן הוא שיש לו חשבון אחר, לא היו מגיעים כלל לחטא העגל, ומאחר שלא האמינו במשה ראש לכל חכמי תורה שבעל פה וחטאו בעגל, פגמו בכך פגם גדול בתורה שבעל פה, וגרמו שהתורה שבעל פה נהפכה אצלם למדת הדין, בבחינת: "והיו זהיר בגחלתן שלא תכוה".

הנה כי כן הרווחנו להבין דברי הרמב"ן ורבינו בחיי, כי "פרה אדומה" היא רמז על תורה שבעל פה שהיא אדומה ממדת הדין הקשה, כי בחטא העגל פגמו ישראל בתורה שבעל פה, ושולטה בהם מדת הדין הקשה של תורה שבעל פה, לכן נצטוו להביא כפרה "פרה אדומה", שהיא רמז על תורה שבעל פה שהיא אדומה ממדת הדין הקשה.

ונראה לפרש לפי זה המשך הכתוב: "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול", על פי המבואר בזהר הקדוש (פרשתנו קפ): "פרה אדומה מסטרא דגבורה, תמימה מסטרא דחסד, דאיהו דרגא דאברהם דאתמר ביה (בראשית ז-א) התהלך לפני והיה תמים". פירוש, אדומה" היא מדת הדין, "תמימה" היא מדת החסד, כמו שכתוב אצל אברהם שמדתו חסד: "התהלך לפני והיה תמים".

מעתה יש לומר כי זהו הפירוש: "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה", שיעשו ישראל תיקון על מה שפגמו בתורה שבעל פה וגרמו בכך שנעשית

תורה שבעל פה שהיא "אדומה" ממדת הדין, לכן כתוב עליה: "זאת חוקת התורה", כי תורה שבעל פה חקוקה מתורה שבכתב, שכל הדרשות שבה יסודתן בקודש בתורה שבכתב. וזהו המקור למה שכתב רבינו בחיי (ס) שנמשך תמיד אחרי הרמב"ן: "ועל דרך הקבלה פרה אדומה רמז לתורה שבעל פה, מדת הדין הקשה".

ונראה לבאר הטעם שתורה שבעל פה היא מדת הדין, כי בה נזכרו כל הגזירות והאיסורים שגזרו חכמינו ז"ל כדי לעשות סייג לתורה. זאת ועוד שהרי שנינו במשנה (אבות פ"ב מ"י): "והיו מתחמם כנגד אורן של חכמים, והיו זהיר בגחלתן שלא תכוה, שנשיכתן נשיכת שועל, ועקיצתן עקיצת עקרב, ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם כגחלי אש". לכן תורה שבעל פה היא מדת הדין הקשה למי שלא נזהר בכבודה.

יומתק להבין בזה מה שדרשו במדרש (במדב"ר ט-י): "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה. אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעם פרה אבל לא אחר חוקה". כי משה רבינו הוא ראש וראשון לכל חכמי תורה שבעל פה, כמו ששנינו במשנה (אבות פ"א מ"א): "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". לכן גילה הקב"ה את הטעם של פרה אדומה, שהיא רמז על תורה שבעל פה, למשה שהוא ראש לכל חכמי תורה שבעל פה. וזהו שפירש רש"י: "ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך, פרה שעשה משה במדבר".

חטא העגל היה פגם בתורה שבעל פה

רחש לבי דבר טוב לבאר לפי זה מה שצוה הקב"ה להביא פרה אדומה שהיא רמז על תורה שבעל פה, כדי לכפר בכך על חטא העגל, כמו שדרש רבי משה הדרשן "תבוא אמו" ותקנח את שלכלך בנה, על פי מה שנשים לב להתבונן כי שורש חטא העגל היה פגם גדול בתורה שבעל פה. דבר זה אנו למדים ממה שכתוב (שמות לב-א):

בפרשתנו פרשת חוקת דבר בעתו מה טוב להתבונן במצות פרה אדומה (במדבר יט-א): "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול". ופירש רש"י (שם כב) בשם רבי משה הדרשן: "פרה אדומה. משל לבן שפחה שטינף פלטיין של מלך, אמרו תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל".

וצריך ביאור להבין מהו הנמשל של "תבוא אמו" ותקנח מה שלכלך בנה, שהרי ברור כי הפרה עצמה אינה יכולה לכפר על מה שחטאו ישראל בעגל, ובכן מי היא האם המכפרת על חטא העגל, שהרי הקב"ה נמשל תמיד לאב המרחם על בניו, כמו שכתוב (תהלים קג-יג): "כרחם אב על בניו ריחם ה' על יראיו".

עוד ראוי להתבונן במה שמלמד אותנו הכתוב במצות פרה אדומה יסוד נפלא בעסק התורה הנוגע לכל אחד מישאל (שם יד): "זאת התורה אדם כי ימות באהל, כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים". דרש על כך רבי שמעון בן לקיש בגמרא (ברכות סג): "אמר ריש לקיש, מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל". וצריך ביאור מה שבחר הקב"ה ללמד אותנו דבר זה דוקא כאן במצות פרה אדומה.

אך ביותר צריך ביאור ליישב הפליאה העצומה, לפי מה שדרש ריש לקיש הרישא של הפסוק: "זאת התורה אדם כי ימות באהל", שרמז לנו הקב"ה בכך: "שאינ דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה", אם כן איך יפרש לפי זה הסיפא של הכתוב: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים", הלא אם אדם ממית עצמו באהלה של תורה, בודאי שהתורה מטהרת אותו, ואיך כתוב עליו שיטמא שבעת ימים.

פרה אדומה היא רמז על תורה שבעל פה

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי מה שכתב הרמב"ן (במדבר יט-ב), כי פרה אדומה היא רמז על

ביאור דברי הרמב"ן ורבינו בחיי כי פרה אדומה היא רמז על תורה שבעל פה שהיא אדומה במדת הדין

בחטא העגל שלא המתינו ישראל למשה רבינו ראש חכמי התורה שבעל פה פגמו בתורה שבעל פה

זוהר הקדוש: "פרה אדומה" היא רמז על מדת הדין "תמימה" היא רמז על מדת החסד

"זיקחו אליך פרה אדומה תמימה". צריך להפוך את מדת הדין של תורה שבעל פה למדת החסד

"אדומה" במדת הדין הקשה, על ידי שימתיקו את הדין שבה ויהפכו אותה למדת החסד בבחינת "תמימה". ומפרש ואומר איך להמתיק הדין מתורה שבעל פה, "אשר אין בה מום", שיקיימו כל התורה שבעל פה בשלימות בלי שום מום. זאת ועוד: "אשר לא עלה עליה עול", שיקבלו עליהם עול תורה, שלא עלה עליה העול של העולם הזה, כמו ששנינו במשנה (אבות פ"ג מ"ה): "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

יומתק להבין בזה המדרש הנ"ל: "אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחר חוקה". כדי לחזק בכך אמונתם של ישראל במשה ראש חכמי תורה שבעל פה שפגמו בו בחטא העגל, שמסר לו הקב"ה את כל הסודות הגנוזים בתורה שבעל פה על מצות פרה אדומה, ועל ידי שיאמינו בו יזכו להמתיק הדין של "פרה אדומה", שתהיה "תמימה" בבחינת מדת החסד של אברהם.

המתקת הדין של תורה שבעל פה על ידי עסק התורה בלילה

הבה נמשיך במסע הקודש לבאר לפי זה מה שגילה לנו הקב"ה כאן במצות פרה אדומה: "זאת התורה אדם כי ימות באהל", ודרש ריש לקיש: "שאינן דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה", על פי מה שנסוים לב להתבונן בדברות קדשו של הרמב"ם, שמבאר את הדרשה של ריש לקיש (הלכות תלמוד תורה פ"ג ה"ב):

"אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן, ומצער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז, זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים".

והנה מה שמפרש הרמב"ם דברי ריש לקיש שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה: "ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה", כוונתו שצריך לעסוק בתורה בלילה. דבר זה אנו למדים ממה שהסמיך הרמב"ם להלכה זו החשיבות הגדולה ללמוד תורה ביום ובלילה (שם הלכה י):

"אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים אין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמר (איכה ב-ט) קומי רוני בלילה, וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום".

המפרשים אם פשפש ולא מצא, למה יתלה בביטול תורה יותר משאר העוונות.

ומבאר ה"חידושי הרי"ם" הכוונה בזה לפי דברי זוהר הקדוש הנ"ל, שאם הוא עוסק בתורה בלילה: "אורייתא קא מודעא ליה חוביה", התורה מגלה לו כל מה שחטא כדי שיוכל לתקן בתשובה. הנה כי כן זהו הפירוש: "פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה". כלומר יתלה כי מה שלא מצא מה שחטא, הוא משום שביטל את התורה שלא עסק בה בלילה, לכן לא היתה לו הסגולה שהתורה תודיע לו מה שחטא.

נמצינו למדים מזה דברים ברורים, כי המתייגע בתורה שבעל פה בלילה להבין כל מה שלא מפורש בתורה שבכתב, נעשית לו התורה כאם רחמנית המגלה לבנה כל מה שהוא צריך לתקן, כדי למנוע ממנו שלא יקבל עונש במדת הדין, והרי זה מתאים למה שאמר שלמה המלך (משלי א-ח): "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן". ופירש הגר"א בביאורו על משלי: "מוסר אביך הוא תורה שבכתב, ותורת אמן הוא תורה שבעל פה". ומצינו מקור לכך בזוהר הקדוש (ח"ב רעו): "כבד את אביך, דא תורה שבכתב, ואת אמן, דא תורה שבעל פה". הרי שהתורה שבעל פה היא בבחינת אם.

"ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה"

יומתק לפרש בזה מה שדיבר הכתוב בשבח התורה (משלי לא-ו): "אשת חיל מי ימצא". ופירש רש"י: "אשת חיל, היא התורה". והנה אחד מהשבחים הוא (שם טו): "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה". לפי האמור יש לומר הרמז בזה על מי שעוסק בתורה בלילה, שלפי המבואר בזוהר הנ"ל: "אורייתא קא מודעא ליה חוביה, ולא באורח דינא אלא כאמא דאודעא לברה במלה רכיך".

והנה מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים קיט-קנח): "רחוק מרשעים ישועה כי חוקיך לא דרשו". ופירש ה"בינה לעתים" (סוף דרוש ג' ליום ב' של ר"ה) כי תשובה נקראת חוק שאין לה טעם, כמבואר בירושלמי

יומתק לבאר בזה מה שדרשו במדרש תנחומא (פרשת כי תשא סימן לו) מה שכתוב (שמות לד-כח): "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, מנין היה יודע משה אימתי יום, אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד היה יודע שהוא לילה". לפי האמור יש לומר שהקב"ה עסק עם משה בתורה שבעל פה בלילה, ללמדנו שאי אפשר לקנות כתר של תורה כי אם על ידי העסק בלילות.

ויש להעיר לפי מה שלמדנו מדברי הרמב"ם, כי ריש לקיש שאומר "שאינן דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה", כוונתו שצריך לעסוק בתורה בלילה, שהוא הולך בזה לשיטתו (עירובין סה): "אמר רבי שמעון בן לקיש, לא איברי סיהרא אלא לגירסא". פירוש, לא נברא הירח אלא כדי שיעסקו בתורה בלילה לאורו. והוסיף לומר עוד (חגיגה יב): "אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בלילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום".

העוסק בתורה בלילה התורה מודיעה לו עוונותיו

בדרך זו במסילה נעלה לבאר איך יתפרש לפי זה המשך הכתוב: "זאת התורה אדם כי ימות באהל, כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים".

על פי מה שמצינו חידוש גדול בזוהר הקדוש (פרשת ויקרא כג): "מאן דקאים בליליא למלעי באורייתא, אורייתא קא מודעא ליה חוביה, ולא באורח דינא אלא כאמא דאודעא לברה במלה רכיך". פירוש: "מי שקם בלילה לעמול בתורה, התורה מודיעה לו עוונותיו, ולא בדרך של דין ועונש אלא כאם המודיעה לבנה בדברים רכים".

מה נפלאים הם דברי ה"חידושי הרי"ם" זי"ע ("ליקוטי הרי"ם" ברכות ה.) שמבאר לפי זה כמין חומר מאמר הגמרא (שם): "אם רואה אדם שישורין באין עליו יפשפש במעשיו, שנאמר (איכה ג-ג) נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, שנאמר (תהלים מ-ה) אשרי הגבר אשר תיסרוני י"ה ומתורתך תלמדנו". ותמהו

ישעיה קראו מכשול... יחזקאל קראו אבן... יואל קראו צפוניי". ופירש המהרש"א (שם):

"שבעה שמות יש לו ליצר הרע. מבואר כי המעשים של האדם, הן לטוב הן לרע, מסוגלים לפי הבריאה של ז' ימי בראשית... ולפי מעשה הרע יבוא העונש, כאמור (ויקרא כו-כח) ויסרתי אתכם [אף אני] שבע על חטאותיכם, ואמרו פ"ה מ"ח) על ז' גופי עבירות ז' פורעניות באין כו', ועל שם ז' מיני מעשים נקרא היצר הרע בז' שמות הללו כפי המעשה".

ונראה פשוט שכוונתו על ז' מדות שברא הקב"ה בכל אדם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, אשר יש בהן ז' מדות מצד הטוב והקדושה, ויש בהן גם ז' מדות מצד הרע והטומאה, ומבאר המהרש"א שהן כנגד ז' ימי בראשית, והיינו כמבואר ב"פרדס רימונים" (שער כג פרק ז') כי ז' ימי השבוע הם כנגד ז' מדות. הנה כי כן זהו הענין שיש ליצר הרע שבעה שמות שהם שבעה כוחות רעים, כדי להחטיא את האדם בשבע מדות מצד הרע.

וימתק לפרש בזה מה ששינוי בגמרא (קידושין ל:): "אמר רב יצחק, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום". לפי האמור הכוונה בזה, שבכל יום מז' ימי השבוע משתמש היצר הרע באחד מז' כוחות הטומאה שיש לו בז' השמות. נמצא לפי זה כי בכל יום יצרו של אדם מתחדש עליו, להחטיא אותו בכל יום במדה אחרת.

מעתה יאירו עינינו להבין דברי ריש לקיש שמפרש הפסוק: "זאת התורה אדם כי ימות באהל", שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דהיינו כמו שמפרש הרמב"ם שיעסוק בתורה גם בלילה, ועל כך מפרש הכתוב התועלת הגדולה לעסוק בתורה בלילה, "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים", שהתורה עצמה מגלה לו "כאמא דאודעא לברה במלה רכיך", כל מה שנטמא שבעת ימים, דהיינו כל מה שפגם בז' מדות על ידי היצר הרע שיש לו שבעה שמות, כדי שיוכל לתקן בתשובה מתוך רחמים.

הנה כי כן מטעם זה מגלה לנו הכתוב דוקא כאן במצות פרה אדומה, שצריך למסור נפשו על התורה לעסוק בתורה בלילה, כי מאחר שפרה אדומה היא רמז על תורה שבעל פה שהיא דין בבחינת "אדומה תמימה". לכן מפרש הכתוב איך להמתיק הדינים שבה: "זאת התורה אדם כי ימות באהל", אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, והתועלת בזה: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים", שלא יהיה נידון במדת הדין, אלא "אורייתא קא מודעא ליה חוביה, כאמא דאודעא לברה במלה רכיך".

גמרא: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל"

ישוב הפליאה: איך יתפרש לפי זה סיום הכתוב: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים"

זוהר הקדוש: "מאן דקאים בליליא למלעי באורייתא אורייתא קא מודעא ליה חוביה... כאמא דאודעא לברה במלה רכיך"

מי שממית עצמו לעסוק בתורה בלילות, "יטמא שבעת ימים" תגלה לו התורה מה שפגם בשבע מדות

"דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו. דלא יוסיף, לעסוק בתורה בלילות" יאסף. ומפרש בגמרא: "מאי יאסף, אמר רב יוסף תקבריה אימיה". פירוש, שימות לפני הזמן ותקבור אותו אמו.

וביאר השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק נר מצוה אות יט): "תקבריה אימיה. הכוונה כי הלימוד בלילה היא תורה שבעל פה, שהיא מרכבה לאם שהיא מדת מלכות". הרי לנו דברים ברורים כי התורה שבעל פה היא בבחינת אם, שאם אין עוסקים בה בלילה הרי היא מענישה את האדם במדת הדין בבחינת "תקבריה אימיה", ואם עוסקים בה בלילה הרי היא אם רחמנית המודיעה לעוסקים בה מה שהם צריכים לתקן במדת הרחמים.

כאשר נתבונן נראה כי ענין זה מתאים להפליא, למה ששינוי בגמרא הנ"ל (עירובין סה:): "אמר רבי שמעון בן לקיש לא איברי סיהרא אלא לגירסא". וביאר ב"מאור עינים" (ליקוטים דף תצג) בלשון קדשו: "כי הנה בלילה הוא שליטת הדינים, וכשלומד תורה בלילה, והתורה נקראת תורת חסד, הוא ממתיק הדינים בהחסדים של התורה".

לפי האמור הכוונה בזה כי על ידי העסק בתורה בלילה ממתיקים הדין של תורה שבעל פה, שתהפוך לאם רחמנית לעורר את העוסקים בה לתשובה מתוך רחמים. וזהו גם כן ביאור המאמר (חגיגה יב:): "אמר ריש לקיש, כל העוסק בתורה בלילה, הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום". שזוכה להמשיך עליו חסד מתורה שבעל פה גם על כל היום.

שבעה שמות ליצר הרע כנגד שבע מדות

בדרך המלך נלך לבאר בזה מה שכתוב: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים", על פי מה ששינוי בגמרא (סוכה נב:): "שבעה שמות יש לו ליצר הרע, הקב"ה קראו רע... משה קראו ערל... דוד קראו טמא... שלמה קראו שונא...

(מכות פ"ב ה"ו) כי החכמה והנבואה אמרו שאין לחוטא תיקון, עד שבא הקב"ה ואמר: "יעשה תשובה ויתכפר לו". וזהו הפירוש: "רחוק מרשעים ישועה כי חוקיך לא דרשו", משום שלא עשו תשובה שנקראת חוק, כי אם היו עושים תשובה היה הקב"ה מכפר להם.

הנה כי כן זהו שאמר הכתוב בשבח התורה: "ותקם בעוד לילה", התורה היא כאם הקמה בלילה למי שעוסק בתורה בלילה, "ותתן טרף לביתה", שנותנת מזון הנפש שהוא השגות התורה למי שעוסק בה, כמו שכתוב (תהלים מ-ט): "ותורתך בתוך מעיי". זאת ועוד: "וחוק לנעוניה", שהיא מודיעה להם כל מה שהם צריכים לתקן בתשובה ברחמים ולא בדין.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שמבקש הקב"ה: "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה", כי מה שהיתה התורה שבעל פה תחילה "אדומה" במדת הדין הקשה, מפאת הפגם בכבוד חכמי התורה שבעל פה בבחינת: "הוי זהיר בגחלתן", הרי היא נעשית "תמימה" במדת החסד, שדבר זה נעשה על ידי שעוסקים בתורה בלילה, שאז התורה מגלה לו עוונותיו: "לא באורח דינא אלא כאמא דאודעא לברה במלה רכיך".

"תבוא אמו" היא התורה שבעל פה

הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה, מה שביאר רבי משה הדרשן כי פרה אדומה היא תיקון על חטא העגל, ורמזו לנו במשל בלשון קדשו: "תבוא אמו" ותקנח מה שלכלך בנה, רמזו לנו בכך על התורה שבעל פה שהיא בבחינת אם, והעבודה המוטלת עלינו היא להמתיק הדין שבה בבחינת "אדומה" שתהיה אם רחמנית בבחינת "תמימה", ועל ידי זה תבוא האם תודיע לבניה איך לתקן הכל ברחמים.

ונראה להביא ראייה ברורה לכך ממה ששינוי בגמרא (תענית לא.), כי מט"ו באב ואילך תשש כח החמה, והלילות הם ארוכים יותר: "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף יאסף". ופירש רש"י:

כנגד מדה שהתורה מאירה את עיניו באור בהיר להודיע לו עוונותיו, שלא ילך שולל אחרי היצר הרע של לילה, המחשיך את עיני האדם להפוך עבירה למצוה עד שאינו מרגיש כלל בעוונותיו.

”שמרה נפשי כי חסיד אני”

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שהתפלל דוד המלך: **”שמרה נפשי כי חסיד אני”**, על פי מה שכתב ה”אגרא דכלה” (פרשת קרח) לפרש פסוק זה, על פי מה ששינוי בגמרא (סוכה נב): **”תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש”**. וצריך ביאור מה שמכנה את היצר הרע בתואר **”מנוול”**.

יש לומר שהתכוונו על היצר הצובע את עבירה למצוה, ולכן הוא נקרא **”מנוול”** כי לא קיבל רשות לכך. וזהו שאמרו: **”אם פגע בך מנוול זה”**, שצובע את העבירה לעשות ממנה מצוה, העצה לכך היא, **”משכהו לבית המדרש”**, ושם תפתח שלחן ערוך ורמב”ם ותבדוק אם באמת מעשה זה הוא מצוה או עבירה.

אולם אומר ה”אגרא דכלה”, עצה זו מועלת רק כאשר האדם עושה הכל בדקדוק גדול על פי השלחן ערוך, אבל כאשר האדם הוא **”חסיד”** העושה לפניו משורת הדין, אזי לא תועיל לו עצה זו, שהרי היצר הרע שוב יבא בטענה, הן אמת שמצוה זו לא נזכרה בשלחן ערוך וברמב”ם, אך הרי אתה הוא חסיד העושה לפניו משורת הדין, לכן התפלל דוד המלך: **”שמרה נפשי כי חסיד אני”**, אני צריך שמירה מיוחדת, **”כי חסיד אני”** שעושה לפניו משורת הדין, אם כן לא תועיל העצה של **”משכהו לבית המדרש”**.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שפירשו חכמינו ז”ל תפלתו של דוד המלך: **”תפלה לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני... כך אמר דוד לפני הקב”ה, רבונו של עולם לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות, ואני חצות לילה אקום להודות לך”**. פירוש, מאחר שאני קם בחצות לילה לעסוק בתורה, אם כן הרי זאת היא הסגולה של עסק התורה בלילה, שהתורה מגלה לו כל העוונות שהיצר הרע הפך למצוות, לכן דוקא משום שאני חסיד אני זקוק לסגולה זו. נמצא כי מה שהזכיר **”כי חסיד אני”** לא היה להתייחר, אלא שמטעם זה היה צריך שמירה מיוחדת.

הנה כי כן על כך שואלים בגמרא: **”שוחט משום מאי מחייב”**, כלומר היצר הרע שהוא שוחט דעלמא מדוע הוא חייב מיתה, הלא הוא נברא לשם כך, וזהו תפקידו לפתות בני אדם לדבר עבירה. ומתנן רב: **”משום צובע”**. פירוש, שלא נתן לו הקב”ה רשות כי אם לפתות את האדם בגלוי לעבור עבירה, שאז יכול אדם להשתמש בכל מיני תחבולות להילחם עמו ולהתגבר עליו.

אולם היצר הרע בגד בתפקידו ומרד בבורא עולם, כי כשהוא רואה שאם יבוא לפתות את האדם בגלוי לעבירה יגרשהו בבושת פנים, הרי הוא אורב לו להפילו ברשתו במרמה על ידי שצובע את העבירה למצוה, למשל שמצוה לבייש את חברו ברבים על שעשה דבר לא טוב למען ישמעו וייראו וכדומה. וזהו שאמר רב שהיצר הרע מתחייב מיתה **”משום צובע”**, כי הוא צובע את העבירה למצוה שלא ניתנה לו רשות על כך. אלו דבריו הקדושים.

עסק התורה ביום ובלילה לבטל שני סוגי יצרי הרע

מעתה אמינא יסוד חדש בענין עסק התורה ביום ובלילה, על פי מה שכבר למדנו כי התורה היא תבלין כנגד היצר הרע. לפי זה יש לומר כי התורה שאדם עוסק בה ביום, יש בה סגולה גדולה לבטל את היצר הרע שהוא בבחינת יום, שכוונתו ברורה כשמש שמאיר ביום להכשיל את האדם בדבר עבירה, ועל ידי עסק התורה ביום זוכים להכניע יצר הרע זה שהוא בבחינת יום.

אולם התורה שאדם עוסק בה בחשכת הלילה, יש בה סגולה נפלאה לבטל את היצר הרע שהוא בבחינת לילה כי אינו מגלה שכוונתו לעבירה, אלא אדרבה הוא מחשיך את עיני האדם להפוך עבירה למצוה ומצוה לעבירה, ועל ידי שאדם עוסק בתורה בלילה הוא זוכה שהתורה מאירה את עיניו, שישכיל להבין מהי מצוה ומהי עבירה. וזהו שכתוב (משלי ו-כג): **”כי נר מצוה ותורה אור”**. כי התורה היא בבחינת אור הנר, המאיר את חשכת הלילה של היצר הרע שצובע את העבירה למצוה.

הנה כי כן זהו ביאור הזוהר הקדוש: **”מאן דקאים בליליא למלעי באורייתא, אורייתא קא מודעא ליה חוביה”**. כי בזכות שאדם עוסק בתורה בחשכת הלילה בבחינת לילה כיום יאיר, הרי הוא זוכה מדה

יומתק להבין בזה מה שמצינו שהפרה מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, לפי האמור הרמז בזה כי פרה אדומה שהיא רמז על התורה שבעל פה **”מטהרת טמאים”**, שכל העוסק בתורה ניצל מהיצר הרע המטמא את האדם, כמו ששינוי בגמרא (קידושין ל): שהקב”ה אומר לישראל: **”בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו”**. לעומת זה היא **”מטמאת טהורים”**, כי כל מי שעוסק בה בלילה, הרי היא מגלה לו את עוונותיו הנסתרים כאם רחמנית המגלה לבניה ברחמים.

התורה מגלה לאדם כל העוונות שהפך היצר הרע למצוות

דבר בעתו מה טוב להעלות על שלחן מלכים רעיון חדש, לבאר מאמר הזוהר הקדוש הנ”ל: **”מאן דקאים בליליא למלעי באורייתא, אורייתא קא מודעא ליה חוביה”**. וצריך ביאור על איזה עוונות מדובר כאן, שאדם אינו מרגיש בהם עד שהתורה מגלה לו עוונותיו. זאת ועוד מהי המדה כנגד מדה דוקא על ידי עסק התורה בלילה.

נקדים לבאר מה שדרשו בגמרא (ברכות ד.) מה שהתפלל דוד המלך (תהלים פ-ב): **”תפלה לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני... כך אמר דוד לפני הקב”ה, רבונו של עולם לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות, ואני (שם קט-סב) חצות לילה אקום להודות לך”**. ויש לתמוה שהרי בגמרא (הולין פט.) הזכירו את דוד המלך בין גדולי הענווים, שאמר על עצמו (תהלים כב-ז): **”ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם”**, אם כן איך הזכיר את שבחו בתפלתו: **”שמרה נפשי כי חסיד אני”**.

ונראה לבאר דברי דוד המלך על פי מה שהביא ב”אורח לחיים” (פרשת לך לך ד”ה היפרד) בשם הבעל שם טוב הקדוש זי”ע לפרש הגמרא (שבת עה.): **”שוחט משום מאי מחייב, רב אמר משום צובע”**. ופירשו התוספות (ד”ה שוחט): **”אשוחט דעלמא קאי”**. וביאר הבעש”ט כי **”שוחט דעלמא”** הוא רמז על היצר הרע, שהוא שוחט את בני העולם על ידי שמפילם ברשתו לעבור על מצוות התורה, וזהו שמבואר בגמרא (סוכה נב): **”לעתיד לבוא מביאו הקב”ה ליצר הרע ושוחטו”**, כדי להענישו על מה ששחט את הבריות להחטיאם.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי”ו - לעילוי נשמת אמם החשובה מרת לאה בת וירג’ני ע”ה